

ПРИНЦИП ПРОДУКТИВНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Однією з основних ланок реформи освіти в Україні є модернізація процесу підготовки кадрів для закладів вищої педагогічної освіти. Державницька позиція у справі підготовки національного викладацького корпусу підтримується його високою культуротворчою місією у суспільстві. Науковці вважають, що сама педагогічна діяльність та громадянська позиція викладача мають високу соціальну значущість і займають одне з провідних місць у державотворенні, формуванні національної свідомості та духовної культури народу (А. Алексюк, С. Вітвицька, В. Галузинський, Н. Гузій, Н. Дем'яненко, М. Євтух, Н. Кузьміна, Н. Ничкало, О. Олексюк, З. Слєпкань, О. Цокур).

Актуальність дослідження проблем підготовки педагогів-гуманітаріїв визначається сукупністю чинників, у першу чергу - необхідністю підвищення професіоналізму педагогічних кадрів. Здійснене науковцями вивчення стану освіти магістрів як майбутніх викладачів вищої школи дало змогу виявити низку суперечностей: між вимогами інформаційно-технологічного суспільства й невідповідністю фахівців до професійної діяльності в нових умовах; між рівнем розвитку педагогічної науки, культури, соціальної сфери, виробництва і професійною кваліфікацією викладачів; між зростаючим обсягом науково-практичної інформації в педагогічній сфері й можливостями її засвоєння магістрантами в процесі навчання; між масовістю підготовки майбутніх викладачів мистецтва та індивідуально-творчим характером їх професійної діяльності.

Слід зазначити, що в сучасній педагогічній науці намічена тенденція посилення уваги до розробки питань становлення майбутнього викладача ВНЗ. Так, формування готовності до педагогічної діяльності висвітлено у працях І. Михайлюк, О. Єременко, Г. Троцько; проблема педагогічного професіоналізму та фахової підготовки знайшла цілісне утілення в роботах Н. Гузій, В. Бондаря, О. Олексюк, О. Щолокової; питання професійної самореалізації та саморозвитку розкрито у дослідженнях К. Сергєєвої, Р. Цокура; педагогічна майстерність та компетентність викладача стали об'єктом досліджень О. Баніт, О. Гури, О. Фурси, В. Орлова; механізми формування творчого педагогічного потенціалу магістрантів знайшли відображення у наукових розробках Н. Сегеди, Р. Серьожникової.

У руслі дослідження проблем змісту та засобів підготовки студентів до педагогічної діяльності необхідно відзначити роботи вітчизняних та зарубіжних учених: Е. Абдулліна, Л. Вовк, В. Гінзбурга, О. Глузмана, С. Гончаренка, В. Загвязінського, І. Зязюна, М. Кларіна, Н. Каркар, Л. Користильової, А. Ніколлса, В. Оконя, С. Пальки, В. Полонського, М. Поташніка, А. Пригожина, О. Савченко, Г. Селевка, І. Семенова, Р. Шульца, Н. Юсуфбекової та ін.

Цілком зрозуміло, що реформування системи магістерської підготовки освітянських кадрів можна здійснити лише в загальному контексті європейського виміру соціокультурних реформ на основі дослідження реальних процесів розвитку держави, системи вищої педагогічної освіти та, зокрема, магістратури. Відтак, постає нагальна потреба розширення масштабів і зростання рівня педагогічної освіти, покращення якості підготовки фахівців. Важливою проблемою сучасності є подальша розробка теорії й практики фахового становлення майбутнього викладача ВНЗ. Водночас, магістерська освіта стає необхідною умовою зростання професіоналізму педагогів. На етапі стрімких суспільно-трансформаційних процесів ця галузь неперервної освіти набуває загальнонаціонального значення.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні принципу продуктивно орієнтованого навчання в підготовці магістрів як майбутніх викладачів музичних дисциплін у вищих навчальних закладах.

Об'єктивна необхідність ґрунтовної розробки теоретико-методологічних засад магістерської підготовки напряму «Музичне мистецтво» зумовлюється потребами розвитку художньо-естетичної галузі педагогічної науки як такої, що має суттєвий вплив на розвиток усієї системи ступеневої музично-педагогічної освіти. Фундаментальні праці в царині сучасної мистецько-педагогічної освіти та теорії педагогіки мистецтва (Е. Абдуллін, Л. Арчажникова, Л. Бочкарьова, І. Зязюн, А. Козир, О. Олексюк, О. Отич, В. Орлов, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Ростовський, О. Шевнюк, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.) закладають методологічні та технологічні основи підготовки студентів до практичної діяльності, однак, при всій широті та багатовекторності наукових досліджень залишаються нерозв'язаними питання теоретико-методичного забезпечення навчального процесу вищих музично-педагогічних закладів у виробничо-продуктивному аспекті.

Система підготовки магістрів побудована на концепції фундаменталізації вищої освіти та ідеї про університетську науку як підсистему інтегрованого науково-технічного комплексу держави. Цей постулат повністю коригується з положеннями, що відображають основний зміст діяльності ВНЗ. Це «формування інноваційного освітньо-виховного середовища, що передбачає зміну організації і змісту освіти з метою інтеграції у світовий освітній простір, оптимізацію кадрового забезпечення, комплексне вдосконалення професійної майстерності педагогів через опанування інноваційними і дослідно-експериментальними видами діяльності» [2, с. 23].

Модернізація фахової підготовки студентів магістратури на основі продуктивно оптимізуючого принципу вимагає не лише наукової дискусії, відпрацювання зважених підходів до стратегії і тактики здійснення такої модернізації, але й проведення широкомасштабних експериментів на рівні регіонів, конкретних вищих навчальних закладів. Важливо також, щоб завдання, пов'язані з удосконаленням та оптимізацією освітнього процесу як умови продуктивності фахової підготовки студентів магістратури, повною мірою відповідали чинному законодавству, «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», Закону України «Про вищу освіту».

Майбутнім викладачам музичних дисциплін належить особлива культурологічна місія носіїв високої професійної культури, мистецьких знань та педагогічної майстерності. Їм необхідно бути науково та методично озброєними у сфері мистецько-педагогічного новаторства та передового міжнародного освітнього досвіду викладання у ВНЗ. Розглядаючи магістерську музично-педагогічну підготовку в світлі педагогічної творчості й самовираження, ми акцентуємо увагу на гармонізації взаємодії таких суто продуктивних чинників як ефективність, доцільність, оптимальність педагогічних дій зі специфічними якостями музичної діяльності — художньою креативністю та мистецько-педагогічною імпровізацією.

Система підготовки магістрів напряму «музичне мистецтво» в університеті розглядається як нелінійна, багатфункціональна, відкрита, самостійна фаза мистецько-педагогічної освіти, що має свої принципи, зміст, форми та методи, функціонує шляхом реалізації складних організаційних і змістово-процесуальних зв'язків та спрямована на якісні зміни. Розвиток цієї системи зумовлюється сучасними й перспективними суспільними потребами у висококваліфікованих педагогах-музикантах, які мають знання інноваційного характеру та володіють системою умінь, достатніх для виконання завдань, що постають перед викладачами вищої школи.

Теоретико-методологічним концептом, що реалізується в практиці фахової підготовки майбутніх викладачів музичних дисциплін, передбачається аналіз взаємозв'язку і взаємодії основних науково-педагогічних підходів для забезпечення ефективності результатів навчально-виховної роботи магістратури. Так, застосований нами принцип продуктивно орієнтованого навчання відображає особливості *системно-діяльнісного підходу* як такого, що відображає зміст підготовки з позицій міждисциплінарних інтегративних зв'язків різних навчальних курсів (філософії, естетики, педагогіки, психології) з фаховими мистецькими дисциплінами відповідно до кваліфікації — викладання гри на музичному інструменті, постановки голосу, хорового диригування, теорії та історії музики тощо.

Системно-діяльнісний підхід є методологією, яка дає змогу вивчати і вдосконалювати взаємовідношення, що існують між психолого-педагогічною та художньо-педагогічною підготовкою магістрантів в інтегрованій системі «освіта — культура — мистецтво»; допомагає вивчати та моделювати процес продуктивно орієнтованої навчальної діяльності у взаємозв'язку складових, аналізувати його з позиції цілісності, розкривати системні ознаки і базові системні якості; розуміти закономірності виробничого утілення.

Сутність і компонентна структура педагогічної діяльності викладача вищого навчального закладу та пов'язана з ними продуктивність — одне з актуальніших питань педагогічної теорії і практики.

Так, положення про продуктивно-творчий характер підготовки майбутнього викладача ВНЗ є провідною ідеєю практичної педагогіки, що наближає організаторів навчально-виховного процесу в магістратурі та й самого майбутнього педагога до правди життя, ставить його на твердий ґрунт реалій, допомагає у вирішенні нагальних та найбільш складних освітніх проблем на засадах ґрунтовності, раціональності, доцільності. Головна новація продуктивної педагогіки — «розчищення шляхів до одержання продукту максимальної кількості та якості за мінімальний час» [3, с. 164].

У свою чергу, діялісно-практичний компонент підготовки, що найближче підводить нас до отримання «продукту» реалізації магістерської програми, доцільно спрямовувати на оволодіння мобільною системою професійних знань та фахових умінь, на розвиток неповторних індивідуальних особливостей майбутнього педагога з метою його професійного саморозвитку та самоорганізації. Багатоваріантність магістерської підготовки (власний вибір елективних навчальних курсів, свобода визначення теми наукового дослідження, добір оптимальних та нестандартних форм і засобів роботи на асистентській практиці) є важливою умовою її продуктивності. Поняття «продукція» означає, що вона є результатом діяльності і може включати освітні послуги, результати наукових досліджень, методичні розробки, програмне забезпечення. Продуктивність діяльності того, хто навчає, виявляється у низці ознак, як от: глибокій обізнаності з «класичною» теорією, вмінні проектувати шляхи успішного руху до мети, дотриманні вимог технології та знанні чіткого алгоритму навчальної роботи [2, с. 5].

Розгляд магістерської підготовки викладачів музичних дисциплін як системно-інтегрованого утворення базується на положеннях, що цілісність системи не зводиться до простого поєднання її підсистем, а взаємозв'язок загальнопедагогічного, методичного та мистецького елементів має відкритий, взаємообумовлений характер і проявляється у змінах об'єктивного (освітнього середовища) та суб'єктивного (особистість магістранта) факторів.

Перспективність в оптимізації підготовки майбутніх викладачів музичних дисциплін у педагогічному університеті тепер засвідчує *ресурсний підхід*, що динамізує практичну діяльність магістрантів у прояві особистісно-професійних можливостей. Педагогічною наукою «ресурс» визначається як сукупність об'єктивно існуючих умов і засобів, необхідних для реалізації потенціалу суб'єкта педагогічного процесу (С. Архипова, Б. Купріянов, С. Микитюк, Ю. Постілякова, Н. Сегеда та інші).

Важливою категорією в контексті цього підходу виступає особистісний ресурс студента, що акумулює комплекс професійних знань та умінь, сили та здібності майбутнього фахівця (фізичні, інтелектуальні, духовно-моральні, естетичні) для реалізації поставлених цілей та педагогічних завдань. Продуктивною ознакою цього феномену є те, що він може оновлюватись, поповнюватись, а також активізовуватись за потребою відповідно до виробничої ситуації. Результати наукових досліджень засвідчують, що ресурс, розвиваючись у діяльності та забезпечуючи її ефективність, відповідає як за реалізацію операційної поведінки суб'єкта педагогічної дії, так і за його активність в цілому [4].

Визнання того, що професійне зростання фахівців як педагогів мистецького профілю набуває ефективності лише за умов задоволення їх художньо-естетичних потреб у відповідності до здібностей, актуалізує значення суб'єктивно-творчого фактору продуктивно орієнтованого навчання у специфічній фаховій сфері — музично-виконавській діяльності. У зв'язку з цим

використання інноваційного *мистецько-персоналізованого підходу* в педагогічному процесі сприяє акумуляції особистісних рис студента в його професійних якостях як музиканта-виконавця. Сутність цього підходу полягає у створенні можливостей до фахового самоусвідомлення і творчого самовираження магістранта на основі інтеграції соціальної, індивідуально-духовної та художньо-технологічної складових музично-фахової сфери [1, с. 116].

На основі використання засобів навчання, узгоджених з особливостями мистецько-педагогічної діяльності, через різноманітні форми індивідуальної, групової та колективної навчальної роботи набуває більш цілісного формування внутрішній світ студента-магістранта, його художня свідомість, позитивна «Я-концепція». Цей шлях дає змогу активізувати механізм загального та професійного саморозвитку майбутнього фахівця, сприяє організації саморуку особистості до кінцевого результату.

Вищезазначений підхід за змістом та методами його реалізації має широкі перспективи для реалізації ідеї персоналізованої освіти як природовідповідної педагогічної системи, що є особливо привабливою в підготовці фахівців мистецьких спеціальностей (В. Безпалько).

Концепція досліджуваної магістерської підготовки, спираючись на висвітлені наукові підходи, керується суспільно детермінованим способом розуміння протиріччя між декларованим високим суспільним статусом викладача педагогічного навчального закладу мистецького профілю та рівнем його музично-педагогічної підготовленості. Отже, головну ідею можна сформулювати так: сучасний стан підготовленості майбутнього викладача музичних дисциплін до педагогічної діяльності можна оптимізувати шляхом модернізації продуктивно-практичної складової, що характеризується такими ознаками, як актуальність, раціональність, ґрунтовність, оптимальність, варіативність, надійність результатів. Якість освітнього «продукту» виступає як сукупність його властивостей та визначається здатністю задовольняти обумовлені чи прогнозовані потреби суспільства в фахівцях мистецько-педагогічного профілю.

Найголовнішим видом навчально-професійної діяльності магістрантів, пов'язаної з набуттям досвіду викладання у вищому навчальному закладі, є практика, що завершує весь цикл дисциплін, передбачених навчальними планами педагогічних університетів музичного напрямку підготовки з галузі знань «Мистецтво».

Магістерська асистентська практика здійснюється на засадах провідної освітянської ідеї, згідно з якою одним з головних завдань реформи освіти в Україні оголошується підготовка педагогів-науковців, спроможних до цілеспрямованого пошуку шляхів удосконалення педагогічного простору ВНЗ з використанням як власного науково-педагогічного досвіду, так і сучасних досягнень у царині освіти, мистецької педагогіки та мистецтвознавства.

Метою практики є підготовка магістрантів до здійснення навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах мистецької освіти. Серед завдань, що стоять перед її організаторами та практикантами, особливою значущістю вирізняються такі, як: формування у майбутніх викладачів досвіду викладання у вищих педагогічних навчальних закладах; набуття умінь ведення наукових досліджень; збагачення і поглиблення теоретико-методологічних та практичних знань у процесі навчально-виховної роботи із студентами; удосконалення практичних умінь та їх застосування у конкретних педагогічних ситуаціях; використання на практиці інноваційних педагогічних технологій та сучасних методик навчання; формування у магістрантів морально-етичних якостей викладача вищої школи; розвиток умінь самореалізації, самоосвіти, самовдосконалення; формування індивідуального творчого стилю викладання предмету за кваліфікацією.

Реалізація організаційно-методичної системи фахової підготовки магістрів музично-педагогічного профілю за дотримання принципу продуктивно орієнтованого навчання потребує виконання певних *педагогічних умов*: а) формування у магістрантів здатності до використання когнітивної, проєктивної та діяльнісної стратегій як системи виробничо апробованих способів організації професійної життєдіяльності в реальному соціокультурному середовищі; б) розвитку світоглядно-ціннісної сфери майбутніх педагогів-музикантів та їх фундаментальних професійно-моральних якостей з урахуванням перспективи подальшого самовдосконалення;

в) оволодіння принципами, методами й прийомами продуктивної педагогічної діяльності для виконання функцій викладача вищої школи в умовах ринку праці.

Таким чином, взаємодія внутрішніх і зовнішніх чинників реалізації принципу продуктивно орієнтованого навчання в підготовці педагогів-музикантів для вищої школи формує певний інтегральний освітній продукт, що виявляється у розвитку особистості викладача нового типу, здатного конкурувати на ринку мистецько-педагогічних послуг.

Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження. Питання продуктивності в навчальній діяльності магістрів як майбутніх викладачів музичних дисциплін потребують подальшого теоретико-методологічного обґрунтування, а також розробки психолого-педагогічного забезпечення в напрямках, пов'язаних з поглибленням змісту, урізноманітненням форм і методів роботи, удосконаленням технологічних аспектів операціональної складової підготовки фахівців. Перспективними науковими дослідженнями в сфері магістерської підготовки, на нашу думку, можуть стати праці, що висвітлюють соціальну зумовленість продуктивно-творчих процесів у єдності загального і особливого, загальнолюдського і національного, колективного та індивідуального в системі ступеневої музично-педагогічної освіти, організованої за принципами світоглядно-методологічного плюралізму та гуманізму, цілісності, системності, зв'язку з життям та практикою освітньо-культурного будівництва.

Література:

1. Андрейко О.І. Виконавська культура скрипаля: теорія та методика формування: монографія / О.І.Андрейко. — Львів: Галицька видавнича спілка, 2013. — 298 с.
2. Вітвицька С.С. Практикум з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С.С.Вітвицька. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 396 с.
3. Підласий І.П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя / І.П.Підласий. — Х.: Вид. група «Основа», 2009. — 360 с.
4. Сегеда Н.А. Професійний розвиток викладача музичного мистецтва: історія, методологія, теорія: [монографія] / Н.А.Сегеда. — К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2011. — 273 с.

У статті висвітлено особливості реалізації ідеї продуктивного навчання в системі ступеневої музично-педагогічної освіти, розглянуто підготовку магістрів музичного мистецтва як цілісно-інтегрованого явища, виявлено його компонентну структуру. Автором визначено наукові підходи та педагогічні умови, за яких набуває ефективності організаційно-методична система підготовки майбутніх викладачів музичних дисциплін з дотриманням принципу продуктивно орієнтованого навчання.

Ключові слова: музично-педагогічна освіта, підготовка магістрів музичного мистецтва, продуктивно орієнтоване навчання, принцип продуктивно орієнтованого навчання, педагогічна практика.

В статье освещены особенности реализации идеи продуктивного обучения в системе многоуровневого музыкально-педагогического образования, рассмотрена подготовка магистров музыкального искусства как целостно-интегрированное явление, выявлена его компонентная структура. Автором определены научные подходы и педагогические условия, которые обеспечивают эффективность организационно-методической системы подготовки будущих преподавателей музыкальных дисциплин при соблюдении принципа продуктивно ориентированного обучения.

Ключевые слова: музыкально-педагогическое образование, подготовка магистров музыкального искусства, продуктивно ориентированное обучение, принцип продуктивно ориентированного обучения, педагогическая практика.

The article highlights the features of the realisation of the productive learning system grade musical-pedagogical education, the training of masters of musical art as all-integrated phenomenon, discovered it-based structure.

With the purpose of theoretical justification of the principle productively focused training in the implementation of tasks of the practical training of students to work on a speciality offered a variety of scientific approaches, that caused external and internal factors, systematic activity, resource and recreational-personologi factors.

In the article it is the role of assistance practices as the leading type of educational and professional activity, which completes a cycle of disciplines prescribed by the curriculum of pedagogic University musical direction of training in the field of knowledge «art».

Author of pedagogical conditions under which acquires the effectiveness of organizational-methodical system of training future teachers of musical disciplines for the observance of the principle of productive oriented training.

Keywords: musical-pedagogical education, masters of musical art, productively focused training, the principle of productive oriented training, pedagogical practice.

УДК 519.85:378(045):51-77

М.В. Бондар
м. Вінниця, Україна

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СКЛАДОВИХ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Одним із структурних елементів системи підготовки майбутніх економістів є процес формування математичних знань. Процес формування математичних знань студентів з точки зору його дієвості як характеристики спроможності цього процесу потребує спеціального дослідження.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Одна з основних особливостей процесів полягає у тому, що базовим критерієм їх дієвості вважається ефективність. Н. Поліщук та В. Ярмоленко на відміну від існуючого класичного підходу до результативності процесу як поняття, тотожного ефективності ([1-2] та інші), розглядають результативність як категорію, котра характеризується одночасно з кількісної сторони у вигляді масштабного продукту процесу та якісної у вигляді його ефективності ([3-5] та інші). Таке розуміння поняття результативності, як вони визначають, призводить до глибшого пізнання процесу за його наслідками.

Невирішені аспекти проблеми. На основі відповідного моделювання зазначені автори вводять показники складових результативності як індикатори процесів, розкривають їх теоретичну сутність і на конкретних прикладах розглядають їх прикладний аспект. Невирішеною частиною досліджень є порівняльний аналіз складових результативності процесу формування математичних знань студентів вищого навчального закладу.

Постановка завдання. Стаття у певному розумінні є доповненням до роботи [6]. Її *метою* є розгляд на конкретному прикладі (на основі моделей Поліщук-Ярмоленко складових результативності та відповідних показників як індикаторів процесу) методики порівняльного аналізу складових результативності процесу формування знань з дисциплін циклу математичної підготовки студентів вищого навчального закладу економічного профілю. Розгляд відбувається на прикладі першокурсників у порівнянні з формуванням знань з дисциплін інших циклів.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з робіт зазначених авторів, при дослідженні процесів формування знань з дисциплін певного циклу пропонуємо виходити з того, що результатом кожного з процесів є його продукти: продукт як користь (вигода) — чистий результат процесу, втрати (втрачений результат процесу), загальний продукт у вигляді продукту як користі та втрат (сукупний результат процесу). Припускаємо також, що кожному процесові відповідає масштабний продукт у вигляді продукту як користі та тієї частини втрат, котра пропорційна частці продукту як користі у загальному продукті [3-5 та інші].

Характеристику (як опис характерних, відмінних властивостей) продукту як користі процесу називатимемо корисністю, характеристику продукту як втрат — втратністю, характеристику загального продукту — ресурсністю; характеристику масштабного продукту — масштабністю.

Ефективність процесу відображає здатність цього процесу давати певний результат з якісної сторони і виражає співвідношення між загальним продуктом процесу та відповідними втратами. Результативність процесу визначає спроможність цього процесу давати певний результат як з кількісної сторони, у вигляді його масштабного продукту (характеристики